Een doos van 270 meter lang
Kunst14

Peking test hockeystadion
Sport 15

Voorkant

Een buiging voor de natuur

Even buiten Leeuwarden heeft de kunstenares Yby Potlach haar eigen wereldje gecreëerd. Met gefilterd regenwater uit de kraan en stroom van zonnepanelen. Door **Karin Sitalsing**

Drie jagers zaten hazen achterna in de weilanden bij Wyns. Mooi niet, dacht kunstenares Yby Potlach. Zonder aarzelen pakte ze haar geweer en stoof achter de mannen aan. 'Ik ben er niet trots op', zegt ze nu, bijna een jaar later. 'Maar ik wilde hun de angst van die hazen laten voelen. En ik heb er toch maar mooi twee gered.'

Maak kennis met Yby Potlatch, 31 jaar, kunstenares, veganist, natuurmens, dier tussen de dieren. Het incident met de jagers leverde haar een bijnaam op: *It wylde wiif fan Wyns*, het wilde wijf van Wyns. In dat dorp, vlak bij Leeuwarden, leeft ze een teruggetrokken en volkomen milieuvriendelijk bestaan. Omdat ze zich nu eenmaal meer thuis voelt tussen dieren en planten. Maar ook om de wereld te laten zien dat het kán: goed zijn voor het milieu en toch leven met internet, dvd's en een elektrische tandenborstel.

Om haar werk te bewonderen moet je een beetje avontuurlijk zijn. De auto moet aan de weg blijven staan; daarna volgt een wandeling van zo'n tien minuten, het weiland door. Wie aangekondigd komt met veel bagage, vindt een kruiwagen bij de parkeerplek om de spullen te vervoeren naar het huis. Daar aangekomen moet je bukken om de tuin te betreden. 'Buig voor de natuur', staat op de balk boven het hek.

Welkom in Yby's wereld.

Zo'n drie jaar geleden kocht ze het molenaarshuisje dat ze ombouwde tot milieuproject, waar ze woont met drie honden, drie katten, ontelbaar veel vogels, insecten en andere dieren, bomen, planten en kruiden – en de elementen.

Uit de kraan stroomt gefilterd regenwater, de grond is geïsoleerd met een dikke laag schelpen. Stroom komt van zonnepanelen en het toilet verbruikt geen water. De muren zijn geïsoleerd met leem en houtvezel, om warmte vast te houden en straling van elektrische apparaten te laten ontsnappen. 'De muren ademen. Zo houd je altijd contact met de aarde.'

Haar kleren – geen leer, geen wol – wast Yby in de sloot. Koken doet ze 's zomers op een elektrisch kookplaatje, 's winters op de houtkachel. Altijd veganistisch, roken en alcohol zijn taboe. Binnenkort hoopt de kunstenares haar eigen groente- en kruidentuin klaar te hebben, om volledig zelfvoorzienend te zijn.

De bewoners van Wyns zijn gewend geraakt aan hun eigenzinnige dorpsgenote, die in kleurige gewaden om het huisje scharrelt. Soms met bloemen of vlinders op het gezicht geschilderd, vaak met een hoofddoek om of een grote hoed op. Niet dat de Wynsers haar vaak zien, want de buren wonen honderden meters verderop. Yby vindt het heerlijk, vertelt ze op de veranda voor het huis, tussen druivenranken, spinnen en rondfladderende vlinders. 'Hier leef ik en hier hoop ik ook te sterven.'

Wie haar ziet en hoort praten, met krachtige stem en vlammende ogen, kan zich niet voorstellen dat Yby Potlatch ooit anders leefde. Maar op haar 15de zette haar moeder haar het huis uit. 'Ze was zwaar aan de drank. Bij hun scheiding koos ik voor mijn vader. Daar werd ze heel boos om. Een keer heeft ze zelfs geprobeerd me te vermoorden.'

Haar vader had eerst nog geen huis, en Yby zwierf door de straten van Drachten. Ze sliep buiten en kocht eten met het statiegeld van rondslingerende bierflesjes. Toen haar vader een woning vond, trok ze bij hem in, maar toen hij een nieuwe vriendin kreeg, had hij geen tijd meer voor zijn dochter. Yby ging het leger in. 'Daar had ik geld, eten, onderdak en familie. Ik was gevoelloos geworden. Moest ik een kip slachten, dan deed ik dat. En als de commandant zei: 'Je moeder is een hoer', zei ik: 'Goh, hoe weet u dat?' Het deed me niks.'

Alles veranderde toen Yby een ongeluk kreeg en van vijf meter naar beneden viel. Een jaar lang lag ze plat, met alleen een kraai als vriend – die kwam elke dag tegen het raam tikken. Tijdens het revalideren had ze tijd en rust om haar leven te overdenken. 'Ik besefte dat ik zo niet kon doorgaan. Ik wilde weer liefde voelen, liefde géven.'

Yby verdiepte zich in de natuur, voeding en gezondheid. Ze ging vegetarisch eten en leerde over reiki, klankschaaltherapie en het sjamanisme. Natuurvolkeren en hun leefwijzen fascineerden haar. 'Ik wilde voor mezelf kunnen zorgen. Ook omdat ik nooit op mijn ouders heb kunnen vertrouwen. Ik leerde veel over volkeren die in de natuur leven en zichzelf genezen met medicinale planten en kruiden. Ik bezocht kruidenvrouwtjes en las over witte magie, winti en maanrituelen.'

In die tijd ontdekte Yby haar nieuwe naam. Haar achternaam wilde ze kwijt, vanwege de nare herinneringen. Op een feest van Noord-Amerikaanse indianen zei een vrouw met lang grijs haar tegen haar: 'Jij gaat Potlatch heten.' Potlatch is een gebruik waarbij stammen hun kostbaarheden vernietigen. De rivaliserende stam wordt uitgedaagd hetzelfde te doen. Yby herkende zich in dat geven en offeren. 'In mijn kunst géef ik ook letterlijk mijn ziel en zaligheid. Daarom heb ik de naam aangenomen. Die vrouw was zo bijzonder, lief en krachtig. Ze heeft iets in me gezien. Iets herkend.'

Het is avond geworden in Wyns; de ondergaande zon kleurt de lucht boven de weilanden roze. Op het menu staat brandnetelstamppot, en Yby verdwijnt de tuin in om te plukken. Ze heeft grootse plannen met de tuin, vertelt ze. Een moes- en kruidentuin, een pipowagen met eigen zonnepanelen voor logés. 'En ik wil graag een ligbad buiten. Lig je te badderen, terwijl er vlinders om je heen dartelen.'

De appel- en perenbomen staan er mooi bij, in een hoekje komt een kiwiboom op. Aan de courgetteplant hangt een exemplaar klaar voor consumptie. 'Die kan mooi door de stamppot', zegt Yby. Voorzichtig veegt ze er twee slakjes af.

Yby is dankbaar. 'Als mijn bomen me fruit geven, roep ik: 'Dank je, dank je, dank je, mooie boom, voor die prachtige vruchten!' De oogst deel ik met de vogels. Want zo moet het. Altijd dankbaar zijn. En delen.'

Wat drijft haar? Idealisme? Onvoorwaardelijke liefde voor de natuur? Angst voor mensen? Woede? 'Mensen plaatsen zich boven de dieren. Maar mensen zijn zelf dieren – al zijn ze dat vergeten. Ze maken de wereld stuk. De aarde weet het niet meer, wordt boos en slaat terug. Als je alles volgooit met beton, kan de aarde niet meer ademen. Dan is het toch logisch dat ze het benauwd krijgt?'

De angst voor de toekomst van de aarde uit ze in haar kunst: kleurige schilderijen, bijna allemaal van bloemen en dieren. Soms kijken de dieren vrolijk, soms verdrietig, soms ondeugend. 'Ik zie de hele dag door beelden en ik hoor tonen in mijn hoofd. Die zet ik om in schilderijen en muziek. Ik schilder de natuur, omdat die er nu nog is. Nu zijn die dieren er nog. Straks misschien niet meer.'

Yby's geloof in de natuur en in de kracht van haar eigen geest maakt haar sterk. 'Als je echt iets wil, kun je het. Altijd het mooie blijven zien. De geest is zo krachtig. Dat moet je nooit vergeten.' Veel mensen vinden haar en haar leefwijze bijzonder en inspirerend, zegt ze. Maar Yby haalt de schouders op. 'Ik weet gewoon wat ik wil en dat doe ik ook. Ik doe alleen wat goed voelt. Heel veel mensen vertellen dat ze dit huisje ook bijna hadden gekocht. Dan denk ik: waarom héb je dat dan niet gedaan?'

Volgens Yby denken veel mensen dat milieuvriendelijk leven grote offers vergt. Zij wil juist laten zien dat je best kunt leven zonder te vervuilen. Daarom geeft ze lezingen en rondleidingen. Ook ontvangt ze logés om hen te laten ervaren hoe het is om milieuvriendelijk en zelfvoorzienend te leven. Grinnikend nemen de logés de 'pisemmer' mee naar boven. Het alternatief is weinig aanlokkelijk: midden in de nacht een steile trap af en dan buitendoor naar het toilet schuifelen – in de Wynser wildernis is het nog ouderwets donker.

Wie blijft slapen, mag geen toiletspullen meenemen die schadelijke stoffen bevatten, en een dag van tevoren al geen vlees eten – vanwege wormen in de ontlasting. 'Al die stoffen kunnen het hele ecosysteem ontwrichten.'

Bezoekers zijn vaak aangenaam verrast. Dat veganistisch eten best heel lekker is, dat er geen rare smaakjes zitten aan regenwater, en dat Yby geen holbewoner is, maar een hippe jonge vrouw die graag naar muziek luistert, op hyves zit en gek is op vechtfilms. De kunstenares kan er wel om lachen. 'Wat denk je dan, dat ik hier elke avond vies ga eten? Weet je, mensen zeggen heel snel dat het niet kan. Maar het kan wél.'

Yby Potlach in haar atelier. 'Ik zie de hele dag door beelden en ik hoor tonen in mijn hoofd.' Foto's Harry Cock / de Volkskrant

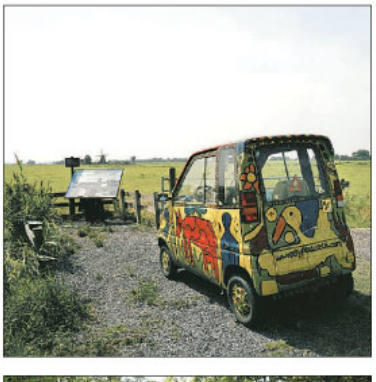

'Als kind had ik al heel veel fantasie'

Yby Potlatchs huis is net een galerie. Overal staan en hangen schilderijen. Het atelier grenst aan de keuken; de vloer vertelt verhalen van woeste uitbarstingen met kwast en spuitbus. Haar werk is kleurig. Bijna elk doek laat beelden uit de natuur zien. Katten, vogels, bloemen. Soms vrolijk, soms verdrietig. Schilderen is een manier om het leven en de emoties van dieren, planten en mensen vast te leggen, zegt ze. 'Om de aarde te leren begrijpen en te proberen haar te beschermen tegen de verwoesting door de mens.' Naast schilderijen maakt Yby ook muziek. Ze hoort tonen in haar hoofd die ze vervolgens opneemt. De nummers hebben geen tekst, maar de klanken roepen een bepaalde emotie op. Dan weer dramatisch, dan vrolijk, heel hoog, heel laag, altijd uit het diepst van haar gevoel. 'Als kind had ik al heel veel fantasie. Dan zei ik tegen andere kinderen dat we onszelf onzichtbaar konden maken door onze neus dicht te knijpen en te springen. Dat geloofden ze!' Yby's kunst is alles voor haar. 'Zo gauw ik opsta, ga ik schilderen. Inspiratie bestaat niet, want de beelden en klanken houden nooit op. In mijn kunst kan ik alles kwijt. Mijn kunst houdt me in leven.'

Videoverslag
Yby, milieuvriendelijk kunstenares www.vk.tv/yby

Martin Bril
Zwolle

Het jongetje holt over het terras. Korte broek, shirtje van Ajax, De naam van Huntelaar op zijn rug. Bij ons tafeltje houdt hij even in. 'Hoi', zegt hij droog, en hij draaft verder.

Even later komt hij weer voorbij. Deze keer stopt hij niet, maar roept hij 'hoi' in het voorbijgaan.

'Hoi', roepen we Huntelaar na.

'En nu niet meer hollen', zegt elders op het terras een man tegen het jongetje. 'Op je stoel!'

Het is een mooie avond. Er zijn er nog niet veel geweest deze zomer. Het terras van het restaurant zit vol. De ondergaande zon schijnt over de heg. Af en toe passeert een auto. De bazin van de zaak heeft vanavond een serveerster die haar helpt. De baas staat in de keuken, en bakt entrecotes.

'Sssssttttt', klinkt het achter ons.

Wat een klassiek geluid is dat toch. Sssssttttt. Je hoeft je niet om te draaien om te weten wat er aan de hand is. Een kind dat moeilijk doet. Ouders die zich generen. Maar het is niet Huntelaar van daarnet, en het zijn ook niet zijn ouders. Het is een klein meisje dat op haar stoel staat en huilt.

'Sssssttttt.'

Het is een geluid vol frustratie, machteloosheid en woede. Vader wilde graag uit eten. Moeder heeft 'ja' gezegd, ondanks haar bedenkingen. Eigenlijk zou de kleine meid moeten slapen. En iets te eten is er voor haar ook niet echt in zo'n Frans restaurant. Maar ja, meneer wil uit. Nou ja, hij heeft ook aandacht nodig. En het is inderdaad een mooie avond. Misschien wel de enige van de hele vakantie.

'Sssssttttt.'

'Hoi.' Daar staat Huntelaar plotseling weer naast onze tafel. Hij heeft blauwe ogen die onbekommerd de wereld in kijken. 'Ik kom uit Zwolle', zegt hij.

'Zozo', zeggen wij, 'Zwolle, dat is niet mis.'

Het jongetje knikt instemmend.

Een grote hand pakt hem bij zijn bovenarm. Als een mechanische grijper sluit hij om het smalle, witte vlees. 'En nu blijven zitten', sist zijn vader en hij sleurt zijn zoon terug naar zijn stoel. De serveerster kan het stel met moeite ontwijken.

Het huilende meisje is inmiddels door haar moeder van haar stoel geplukt. 'Wat heeft ze?', vraagt haar man. Moeder tilt het meisje op en rukt aan haar kont.

'Een volle broek', zegt ze.

Hier ziet de man een kans. 'Ik doe het wel', zegt hij, en hij staat op, de tas met hulpstukken al in zijn hand. Moeder overhandigt hem het meisje en daar gaan ze, het restaurant in.

Ach, denken wij, kinderen. Zijn ze klein, dan lijkt het alsof ze nooit groter worden; zijn ze groot, dan zou je willen dat ze kleiner waren, hoewel taferelen als deze natuurlijk vermeden dienen te worden.

'Pap, mag ik wijn?', vraagt dan mijn oudste dochter.

Kijk, dat bedoel ik.

'Als je 16 bent', zeg ik dapper.

'Ik ben bijna 16 man.'

'Dat weet ik ook wel, maar toch krijg je geen wijn.'

'Elke!', kaatst ze terug en ze zet haar iPod op.

Tsja.

'Hoi', klinkt het dan onverwachts. Huntelaar staat weer aan tafel, een doordouwer duidelijk – die laat zich aan het ouderlijk gezag niets gelegen liggen.

'Hoi', zeggen we terug.

'Komen jullie niet uit Zwolle?', vraagt het jongetje dan. Een goele vraag, bij nader inzien, een vraag waarmee we de rest van de mooie avond toe kunnen met het hele gezin.

Vrijplaats Hanco Kolk
de kolkskraan

Velp – Tijd is iets dat ik op dit moment niet heb. Ik heb, als ik er even over nadenk, eigenlijk ook nooit tijd gehad. Ik heb alleen maar haast, druk met niks, haast vanwege haast. Ik draag geen horloge. Ik luister enkel naar mijn innerlijke klok die tikt en slaat. Me bont en blauw tikt en slaat.

Tijd is iets engs. Tijd telt af; het zegt dat iets eindig is als je wilt dat het nooit ophoudt. In het beste geval geeft het aan hoe lang je nog moet wachten voordat iets begint.

Ooit moet iemand naar de hemel hebben gekeken en hebben gezegd: dat van die zon en die maan en die seizoenen is erg leuk, maar het leven kan veel nauwkeuriger gemeten worden. Die iemand is toen zijn schuurtje ingegaan en na een paar weken knutselen had hij Tijd gemaakt.

Hij liet Tijd zien aan zijn vrouw en die wist toen meteen hoe lang hij met die onzin bezig was geweest. De eerste vraag die hij toen kreeg was dan ook: 'Had je je tijd niet beter kunnen besteden?'

Op dat moment had de man Tijd subiet in de vuilnisemmer moeten kieperen. Maar inplaats daarvan dacht hij: 'Verdomd, ze heeft gelijk. Ik ben zestienhonderd uur en drieënveertig minuten bezig geweest. Hoe haal ik die tijd in Godsnaam weer in?' En hatsee, hij moest ineens Haast maken. Terug het schuurtje in!

Ik ben al weer veel te lang bezig geweest aan dit stukje en over een uur staat er een koerier op de stoep. Een koerier, omdat er iets net op tijd bij me moet worden afgeleverd. Ik ben helemaal niet net op tijd; ik ga er heel slordig mee om.

Opschieten! Zit ik hier nou nog steeds te lummelen? Aan het werk, ik!

De rubriek *Vrijplaats* wordt deze week gemaakt door de striptekenaar en schrijver Hanco Kolk